

Allende üzenete

A haladó emberiség, a kormányok, pártok és politikai szervezetek, szakszervezetek, a széles néptömegek, művészek, értelmiségiek és a legkülönbébb orientációjú politikusok fejezték ki felháborodásukat, és tiltakoztak a szeptember 11-i államcsíny ellen, mely megdöntötte Chilében a Salvador Allende vezette, most három éve választási győzelem alapján az ország élére került törvényes kormányt. Kegyetlen és véres, antidemokratikus, munkás- és kommunistaellenes terrorhullám, tömegletartóztatások, deportálások, kivégzések, a haladó politikai pártok törvényen kívül helyezése, a politikai ellenfelek fizikai megsemmisítése — ezt hozta a chilei népnek a tábornokok juntája, melyet a külső és belső reakció állított az alkotmányos elnök és kormány helyébe. Mindez azt a múltat idézi, melyre a népek rettegéssel és felháborodással emlékeznek, a múltat, melynek feltámadása ellen az emberiség minden lehetőséget elkövet.

„Az egész román nép — hangzik a Román Kommunista Párt Központi Bizottságának szeptember 13-án közzétett nyilatkozata — mély felháborodással vett tudomást az imperializmussal szövethetett reakciós erők chilei államcsínyéről, amely eltávolította a chilei nép akaratát megtestesítő alkotmányos, demokratikus és haladó kormányt. Ugy szintén mély fájdalommal és megdöbbenéssel szereztünk tudomást Salvador Allende Gossens elnöknek, a kiváló haladó államférfinak és hazafinak, a baráti chilei nép vezetőjének, a népek közötti béke és együttműködés harcosának galád meggyilkolásáról.“ A továbbiakban a nyilatkozat rámutat arra, hogy a reakciós erők államcsínyre súlyos támadás Chile és az egész világ munkásosztálya, parasztsága, értelmisége, az összes haladó, hazafias erők ellen, a chilei népnek a gazdasági-társadalmi haladásért vívott harca ellen, és erősen károsítja Chile nemzeti függetlenségét és szuverenitását. „A Román Kommunista Párt Központi Bizottsága és egész népünk — hangzik az idézett közlemény — kifejezésre juttatja mély felháborodását e reakciós összeesküvés, a chilei demokratikus, hazafias haladó erők ellen indított reakciós terror miatt. Követeljük a terrorcselekmények azonnali megszüntetését, és kifejezzük mélyeséges szolidaritásunkat a chilei hazafias, haladó és demokratikus erőkkel, azt a meggyőződésünket, hogy a chilei nép helyreállítja az összes demokratikus jogokat és szabadságjogokat, az alkotmányos rendet, kivívja akaratának tiszteletben tartását. Véleményünk szerint semmiféle erő sem győzheti le a chilei haladó demokratikus erőket, nem térítheti le a chilei népet a jobb életért, a haladásért, a független gazdasági-társadalmi fejlődésért vívott harc útjáról.“

Új és erős tiltakozási hullámot váltott ki világszerte Luis Corvalan elvtárs, a chilei Kommunista Párt főtákarának letartóztatása. Luis Corvalan a chilei köz-

élet, a kommunista, munkás- és antiimperialista mozgalom kiemelkedő személyisége, a békéért, a nemzetközi egyetértésért és együttműködésért folyó küzdelem megingathatatlan harcosa, a román nép barátja, aki mindig sikraszállt a szocialista Románia és Chile, a román és a chilei nép együttműködésének fejlesztéséért. A román kommunisták mély felháborodását kifejezve, a Román Kommunista Párt Központi Bizottsága Végrehajtó Bizottságának október 2-i nyilatkozata a következőket tartalmazza: „Az RKP KB Végrehajtó Bizottsága kifejezi egész pártunk, a román nép szolidaritását az összes chilei demokratikus, haladó erőkkel, és erélyesen tiltakozik Luis Corvalan elvtársnak, a Népi Egység többi képviselőjének a letartóztatása ellen, követeli azonnali szabadon bocsátásukat, a haladó és demokratikus erők ellen irányuló vad üldöztetés, terror és hajszá megszüntetését, az alkotmányos jogok és szabadságjogok helyreállítását, az alapvető emberi jogok tiszteletben tartását.”

Románia Szocialista Köztársaság Államtanácsának elnöke, Nicolae Ceaușescu elvtárs üzenetet intézett az ENSZ-közgyűlés 28. ülészaka elnökeéhez és a világszervezet főtitkárához, amelyben felkéri az elnököt és a főtitkárt, hogy minél hamarabb és minden lehetséges eszközzel cselekedjenek Luis Corvalan és a többi — Chilében a haladásért és demokráciáért küzdő — harcос életének megmentéséért. Nicolae Ceaușescu elvtárs Románia Szocialista Köztársaság Santiago de Chile-i nagykövetsége és Chile Köztársaság bukaresti ügyvivője útján üzenetet intézett a chilei hatóságokhoz is, amelyben szorgalmazza, hogy szüntessék meg a Chilei Kommunista Párt főtitkára ellen indított pert, kerüljenek minden olyan cselekedetet, amely veszélybe sodorhatja Luis Corvalan életét, tegyék lehetővé számára az emigrálást; a román kormány kész politikai menedéj jogot nyújtani Luis Corvalannak a szocialista Romániában.

*

Ilyen körülmények közt a Politikai Könyvkiadónál — kevéssel szeptember 11. előtt — megjelent kötet*, mely Salvador Allende elnök 1970 novembere és 1973 májusa közti néhány jelentősebb beszédét gyűjti össze, történelmi, dokumentációs értékű, címe: Chile új csapáson — immár szimbólum.

A kötet kilenc beszéde közül négy a chilei néptömegek előtt hangzott el, kettő a parlament előtt, egy a chilei Szocialista Párt Kongresszusán, míg a másik kettő közül az egyik az UNCTAD III., Santiagóban tartott konferenciáján, a másik az ENSZ ülészakán.

E beszédekből betekintést nyerünk a Népi Egység kül- és belpolitikájának számos kérdésébe, megismerjük az 1970-es szavazásokon a választók elé terjesztett programot, melyhez akkor a nép csatlakozott. A kötet átfogó képet ad a chilei népnek az elmúlt három év alatti fejlődéséről és megvalósításairól, az ország politikai és társadalmi életében ígérkező gyökeres változásokról.

Anélkül, hogy ennek a programnak az irányvonalát külön elemeznénk, vagy következtetéseket vonnánk le — hisz az olvasó ezt minden bizonnyal maga is megteszi —, megállapíthatjuk: a kötet központi és állandó feladatként tárgyalja az imperialista elnyomás és a külföldi monopóliumok az ország természeti kincsei fölötti uralma megdöntésének, a következetes agrárreform megvalósításának, a külkereskedelem és a hitel állami ellenőrzésének, a nép anyagi és szellemi életszínvonala emelésének követelményét. Salvador Allende beszédeinek alap-

* Salvador Allende: Chile pe un nou fâgaș. Editura politică. București, 1973.

motívuma: „Chile legyen a chileiek országa, a latin-amerikai és forraualmi lendületű chileieké.“

Beszédeiben ismételten visszatért a népi tömegek aktív részvételének szükségességére a nemzeti horderejű problémák megoldásában, az érdekeiknek és törekvéseiknek megfelelő intézkedések létrehozásában. Ebben a vonatkozásban hangsúlyozta, hogy a rendszernek a demokratikus értékek tiszteletben tartásán, a többség akaratának felismerésén kell alapulnia. Kiváló meggyőző erővel jelentkezik ezekben a beszédekben a nemzeti, haladó és hazafias erők egységének szükségessége: „Csak egyesült erővel, csak váll váll mellett küzdve mindnyájan, akik szeretjük e hazát, mindnyájan, akik hiszünk benne, szüntethetjük meg az elmaradottságot, építhetünk új társadalmat.“

Valóban megrázóak azok a részletek, melyekben Salvador Allende elnök számok, meggyőző és sokatmondó adatok fényében mutatja be a súlyos gazdasági és pénzügyi örökséget, melyet a Népi Egység hatalomra kerülésekor átvett. Szólt a hatalmas összegekről, melyek évről évre idegen érdekeltségek nyereségeként hagyták el az ország határait, a gátlástalan belső reakció által támogatott külföldi erők szervezte szabotázsokról, a gazdasági és politikai élet kerékkötőiről.

Az Allende-kormány foganatosította intézkedések, az a törekvés, hogy biztosítsák a nemzeti függetlenséget és szuverenitást az ország javainak a népi uralom által meghatározott, a nép érdekében történő felhasználására, objektív igazolásai a Chile iránti, a történelem iránti felelősségérzetnek.

A kötet olvasója előtt kirajzolódik az átfogó műveltségű politikus, a lelkes, humanizmustól és lángoló hazafiságtól fűtött, elmélyült gondolkodó, Salvador Allende alakja. Az olasz rádiónak és televíziónak — kevéssel az államcsíny előtt — adott interjújában Salvador Allende küzdelmes életéről, a forradalomról, Latin-Amerika elmaradottságáról szólva, felvázolta a jövő emberéről alkotott elképzelését: „Különleges koncepciójú ember; ember, akinek értékrendje méltó ehhez a szóhoz, akinek cselekedeteit nem a pénz irányítja; ember, akinek elképzelésében létezik egy különleges dimenzió, ahol az értelem lesz az embert formáló leg-hatalmasabb erő... Azt akarom mondani, hogy hiszek az emberies emberben, a testvér-emberben, és nem abban, aki mások kizsákmányolásából él.“

Salvador Allende élete utolsó pillanataig hű maradt önmagához, az eszméhez, amelyeknek egész életét szentelte. Mély értelműek, gazdag érzelmi töltetűek, a humanizmus üzeneteként hangzanak rövid és tartalmas végrendeletének szavai, amelyet akkor mondott, amikor az elnöki palotát, a La Monedát már körülzárták az esküzegő katonai lázadók: „Bármi történjék, életem kockáztatásával is kész vagyok ellenállni, hogy a történelem ítélőszéke előtt ez is bizonyossága lehessen azok nemtelenségének, akik ok nélkül folyamodtak erőszakhoz.“

A chilei nép Salvador Allendét kétségkívül nemzeti hősei közé emeli, az olyan szabadságharcosok mellé, mint O'Higgins, Carrera és Manuel Rodriguez, vagy Balmaceda, a mártír elnök.

*

Chiléhez egy utazásom emléke fűződik, melynek alkalmával személyesen ismertem meg Salvador Allende elnököt. Egy pártdelegációban, Ștefan Andrei-jel együtt részt vettem a Chilei Szocialista Párt 1971. januári kongresszusán, melynek munkálatai La Serena festői környékén folytak, Santiagótól északra, a Csendes-óceán partján.

Láttam és hallgattam Salvador Allendét a La Serena-i népgyűlésen, amely megelőzte a kongresszust; többször láttam a kongresszus alatt is. Vele együtt vettem részt egy futballmeccsen abban a santiagoi stadionban, ahol ma a chilei nép bátor fiait tartják rabságban, kínzások és kivégzések rettegésében. Delegációnkat a La Moneda elnöki palotában Salvador Allende hivatalosan fogadta. Hasonlóképpen vendégei voltunk magánlakosztályán, ahol feltárta előttünk gondolatait a Chilei Köztársaság jelenéről és jövőjéről, a szocializmus sorsáról Latin-Amerikában és a világon, beszélt a román nép és a pártunk iránti baráti érzelméről.

A bizalom és optimizmus napjai voltak ezek, a lelkesedés és a reményé, a chilei nyár bearanyozta napok, mikor az ország baloldali erői forró meggyőződéssel tárgyaltak a szocialista társadalom felé vezető útról.

Salvador Allende elnök népi forradalmunk tapasztalatai felől érdeklődött, sikereink forrásait kutatta. Szerette volna megismerni Chiléről alkotott benyomásainkat.

Természetesen, ilyen rövid látogatás alkalmával nem lehet teljes képet, végleges véleményt alkotni egy nép történelméről és jövőjéről. De mély benyomást tett ránk a chilei forradalmi erőknek az az elhatározása, hogy országukban emberrészes jövőt teremtenek, sajátos nemzeti körülményeik figyelembevételével, a szocialista országok tapasztalataira és a tudományos szocializmus elveire alapozva.

Salvador Allende nincs többé köztünk. Chile a fasiszta reakciós erők diktatúráját nyögi. Nem szándékszunk itt elemezni azokat az okokat, amelyek a chilei demokratikus erők legyőzéséhez vezettek. Salvador Allende alakja viszont fényesen magasodik Chile átmenetileg elsötétedett egén, egy országén, amely minden megpróbáltatás ellenére a gazdasági, társadalmi haladás útja felé törekedett, a függetlenség és szabadság feltételei közt. S ha új áldozatok árán is, a chilei nép ismét megnyitja majd ezt az utat, amelyen nemrég Salvador Allende vezetett.

Salvador Allende hazánkban megjelent könyve bizonyítéka a szabadság és a haladás, a szocializmus és a béke szent ügyéhez való ragaszkodásunknak, elkötelezettségünknek az eszmékhez, amelyekért a földrajzilag tőlünk oly távoli, de népünk szívéhez közel álló chilei nép Salvador Allende vezetésével sikraszállt.

Valter Roman

Háborúról és békéről

A *Korunk* felkért, hogy írjak egy szemlét az utóbbi időben megjelent, a háború és a béke elméleti kérdéseinek szentelt hazai munkákról. Az anyagot összegyűjtöttem, ám egyéb elfoglaltságok miatt a megírásra nem jutott idő. Közben, szeptember derekán, részt vettem a XV. filozófiai világkongresszuson. A várnai kongresszus központi témája (*Tudomány — technika — ember*) lehetővé tette, hogy négy plenáris ülés, hat kollokvium, kilenc kerekasztal-értekezlet, nyolc kutatócsoport és számos szeminárium keretében közel kétezer filozófus fejtsse ki véleményét korunk nagy kérdéseiről, közöttük a háború és a béke kérdéseiről is. Noha a filo-